

Mirjam PRESSLER: Kniha pro Hannu

(Vysvětlivky k výrazům označeným hvězdičkou jsou uvedeny na konci textu.)

Před více než třiceti lety jsem poznala Hannu B., v jednom kibucu v Horní Galilei, a od té doby jsem se s ní setkávala skoro každý rok. Měly jsme se rády a často jsme vedly dlouhé rozhovory. Vyprávěla mi samozřejmě hodně i o svém životě. (...) M. Pressler, 2010

Slunce na nebi pálo jako uprostřed léta, přitom byl teprve začátek května. Hannelore stékal po obličejí pot, a třebaže si neustále utírala čelo předloktím, kapky jí občas stekly do očí a hrozně pálily. Musela se přemáhat, aby si oči nepromnula prsty umazanými od hlíny, protože věděla, že pak by všechno bylo ještě horší. Napřímila se a zaklonila, protáhla si bolavá záda, napíjala je a povolovala, aby jim ulevila, a pak se znovu sklonila, vytáhla z kbelíku kus překrojené brambory a vložila ho do dlouhé rovné brázdy, kterou Hella vyhloubila motykou.

Předchozího večera seděli u táborového ohně a krájeli bramborové hlízy. „Dávejte pozor, aby na každém kousku zůstala aspoň dvě očka,“ vysvětlil jim Jožka. „Když bude mít brambora očka jen tři, nechte ji celou. Když jich bude víc, tak ji rozkrojte, z jedné velké uděláte na výsadbu dva nebo tři řízky. Musíme šetřit.“

V šetření se Hannelore vyznala, šetrnost určovala její život. „Musíme šetřit“, to byla věta, kterou matka říkávala nejčastěji. Velká sestra Helena jí kdysi vyprávěla, že dřív, když ještě žil táta, bývalo všechno jinak, ale to si Hannelore nepamatovala. Věděla jen, že kdo dnes nešetří, může už zítra umřít hlady, a každý fenik, který se neprozřetelně vydá navíc, dláždí cestu do velké bídy. Matka dbala na to, aby to Hannelore měla neustále na paměti. Pro ni byla šetrnost tou nejsamozřejmější věcí na světě, ale odkud to ví Jožka, v Lipsku přece bydlí v nóbl čtvrti a zjevně má všechno, na co si vzpomene! Minulý týden jí dal dokonce tabulku čokolády, když si všiml, že ostatní na její narozeniny zapomněli.

Byly to její čtrnácté narozeniny, první, které strávila sama bez matky; ta jí poslala balíček s novou soupravou růžového spodního prádla. Hannelore o narozeninách nikomu neřekla, nechtěla dát ostatním příležitost, aby začali dělat narážky na to, jak je ještě mladá. Proto taky přirozeně nedostala žádné dárky. Kromě Jožkovy čokolády, a ta jí málem vehnala slzy do očí.

*Ukázku z knihy Mirjam Pressler „Ein Buch für Hanna“ (str. 7-21) přeložila Hana Linhartová. Překlad vznikl v rámci projektu Goethe-Institutu **Pěkně od začátku**.*

© 2011 Beltz & Goldberg Weinheim/Basel. Veškerá práva vyhrazena.

<http://www.goethe.de/cesko/pekneodzacatku>

Shýbla se, navršila zem na kousek hlízy a pevně ji upěchovala, tak jak jí to ukázala Hella. Zemina byla vyhřátá sluncem, sypká, poddajná, měkčí než samet, drolila se pod prsty, hroudy se daly snadno rozšlápnout chodidlem. Když Hannelore pohnula ploskou nohy, cítila, jak se jí mezi prsty protlačují kopečky teplého písku a na nártách se rozpadají. Když šla dnes ze zámečku na pole, přetrhl se jí pásek pravého sandálu, proto si boty vyzula a odložila je na polní cestu, hned vedle košů s lahvemi vody a chleby na oběd.

Zdvihla tvář, slunce se jí zatřpytilo před očima. Dívky v řadách vedle ní byly už o pár metrů dál, jestli nechce zůstat pozadu, musí si pospíšit. Snažila se nevnímat bolest v kříži a pálící tvář. Hlavně aby zas nebyla poslední, malá hloupá holka, které ostatní musejí pomáhat. I když věděla, že by jí nikdo nic nevyčítal. Mira a další dívky by nanejvýš řekly: „chudák Panenka“, a pak by raz dva dodělaly, co „ta malá“ nestihla.

Vložila do brázdy další kousek. Slupky byly bledě šedohnědé, světlé jako zem, jen orosené řezné plošky se odrážely od svého okolí. Některé brambory byly už hodně naklíčené, bílé klíčky se podobaly zkrouceným tlustým larvám, na jiných se jen červenala očka jako bradavice, v zemi snad brzo prasknou a vyklíčí. „Klíčky směrem nahoru,“ měla dojem, že slyší přísný Hellin hlas a rychle hlízu otočila, tak aby očka hleděla vzhůru k nebi, alespoň chvíli, než je pohrbí pod zeminou.

Pleť na tváři a na pažích se jí napjala. Určitě zas dostane úžeh, první tenhle rok, ale nejspíš ne poslední.

Sehnout se, vzít z kbelíku kousek brambory, položit do brázdy, přihrábnout zem, zamáčknot. O krok poponést kbelík, který byl našťestí pořád lehčí, vložit brambor do řádky, přihrábnout, zamáčknot. Stále stejné pohyby. A stále žhnoucí slunce, viselo na nebi jako přikované a vůbec se nechtělo pohnout.

Mira došla už skoro na konec své řádky, teď na ni volala, ale Hannelore jí nerozuměla. Dělalá, jakoby své jméno přeslechla, neměla chuť se vybavovat, teď ne. Nechtěla se na Miru dokonce ani podívat. Miře úžeh nehrozí, je pořád snědá a zdá se, že jí horko nevadí. Ani se nepotí, ačkoliv pracuje rychleji než většina děvčat, každopádně rychleji než Hannelore. Z Miry měla trochu strach, neuměla si vysvětlit tu blahosklonnou vlídnost, s níž se k ní chovala. Hannelore bylo milejší, když si jí nevšímali, na to byla zvyklá. „Židovské dítě nesmí být ničím nápadné,“ to byla druhá matčina nejčastější věta. Ovšem až na případ, že se to dítě jmenuje Mira a je tak krásné a bohaté, pomyslela si Hannelore hořce.

Nikdy jí ani nenapadlo, aby Miře záviděla, že ji všichni obdivují. Závistí člověku jen těžkne srdce, závist otravuje myšlenky, člověk se musí spokojit s tím, co má, říkávala matka. Ne, Hannelore Miře nezaviděla ani

*Ukázku z knihy Mirjam Pressler „Ein Buch für Hanna“ (str. 7-21) přeložila Hana Linhartová. Překlad vznikl v rámci projektu Goethe-Institutu **Pěkně od začátku**.*

© 2011 Beltz & Goldberg Weinheim/Basel. Veškerá práva vyhrazena.

<http://www.goethe.de/cesko/pekneodzacatku>

to, jak vypadá, ani její pěkné šaty. Dokonce ani to, že Jožka je jejím bratrem, ačkoliv takového bratra by měla moc ráda.

Jedno ale Miře odpustit nedokázala – to, že pro ni vymyslela přezdívku *Panenka*. „Cože, opravdu ti je už čtrnáct?“ zeptala se užasle, když Hannelore v dubnu dorazila do Ahrendorfu. „Já si vždycky myslela, že ti je jedenáct, nanejvýš dvanáct.“ Hannelore neřekla, že jí čtrnáct bude až za pár týdnů, a Mira jí začala říkat *Panenka* a ta přezdívka se u ostatních dívek hned ujala.

Někdy, když řekly *chudák Panenka*, to znělo skoro vlídně, skutečnost, že je tak malá a hubená jí občas přinesla i výhody, třeba při jídle dostala často přídavek, anebo si někdo pospíšil a odvěkl pytel místo ní nebo sundal ze sporáku velký hrnec na prádlo, poněvadž pro *tu malou* to prostě bylo příliš těžké. Ale většinou Hannelore oslovení *Panenka* nenáviděla, dělalo ji v očích ostatních právě tak malou a neduživou, jak se sama často cítila. V těch chvílích si uvědomovala, jak je hubená, že má ruce a nohy dítěte a taky žádná prsa. Vypadala docela jinak než Mira, které už blůzka pnula přes prsa, kdykoliv se protáhla, takže člověk občas dostal strach, že jí uletí knoflík.

Teď znovu zaslechla Miřin hlas. „Panenka, koukni, kdo přichází.“

Hannelore s nevolí otočila hlavu a pohledem sledovala Miřinu napřaženou paži. Teď ho taky spatřila, byl to Jožka, právě přijížděl z hachšary*. Mezitím si krásného Jožky všimly i ostatní dívky. Nejhezčí kluk z Ahrendorfu, možná dokonce z celého Německa, jak se často navzájem ujišťovaly, s chichotáním, zarudlými tvářemi a rozzářenýma očima.

Jedna po druhé se napřimovaly a s očekáváním mu hleděly vstříc. Byl zpocený a těžce dýchal, když před bramborovým políčkem zastavil, seskočil z kola a položil ho na zem. Dívky se k němu rozběhly, zvědavě ho obklopily. Vytáhl z kapsy lístek a přečetl devět jmen, byla mezi nimi i Hannelore a Mira, kromě toho Ráchel rovněž z Lipska, Róza z Budyšína, Bela a Esterka z Drážďan a tři dívky z Berlína; Hannelore znala podle jména jen dvě z nich, Evu a Alžbětu. Třetí vypadala starší než ostatní, skoro už jako žena, i když měla dívčí cop, který si na práci upevňovala na temeno.

„Co je?“ zeptala se Mira.

„Vraťte se hned zpátky k zámečku a přijďte za mnou do kanceláře,“ řekl Jožka, a když chtěly vědět, co se děje, příkře dodal: „Bez diskuze, ať jste nejpozději za půl hodiny u mě.“

Zdvihl kolo, chtěl se rozjet zpátky, když vtom Mira řekla: „Tak vem aspoň Panenku na nosič. Koukej, je celá rudá. Vypadá jako uvařený rak.“

Jožka počkal, až si Hannelore vezme sandály a nasedne. Kolo se na hrbolaté polní cestě kymácelo sem a tam, Hannelore se Jožky musela

*Ukázku z knihy Mirjam Pressler „Ein Buch für Hanna“ (str. 7-21) přeložila Hana Linhartová. Překlad vznikl v rámci projektu Goethe-Institutu **Pěkně od začátku**.*

© 2011 Beltz & Goldberg Weinheim/Basel. Veškerá práva vyhrazena.

<http://www.goethe.de/cesko/pekneodzacatku>

chytit oběma rukama kolem pasu, aby nespadla. Byl to zvláštní pocit, mít tvář těsně u jeho zad, cítit přes košili jeho teplo. Voněl směsicí mýdla a potu a trochu čokoládou. Když dorazili k zámečku, Hannelore seskočila, poděkovala mu a zamířila se k pumpě umýt. Pak se posadila do stínu stromu a čekala na Miru a ostatní.

Konečně stály v Jožkově kanceláři, malé, spoře zařízené místnosti, jejíž jedinou ozdobou byla velká mapa upevněná připínáčky na stěně za psacím stolem. Na staré, kolorované mapě byl Erec Jisrael*, Palestina, do níž během vyučování pečlivě malovali hebrejská písmena, zakreslovali tam jména nových židovských měst a osad.

Když vešly i tři Berlíňanky, Jožka zdvihl hlavu. Jednu po druhé si prohlédl, pak řekl: „Ještě dnes se vrátíte zpátky domů a počkáte na zprávu. Máme pro vás místa v Dánsku.“

„Jak to v Dánsku?“ zvolala Mira a vztekla se na bratra obořila. „Jak to v Dánsku? Chceme do Palestiny, ne do Dánska.“

„Máme pro vás místa v Dánsku, měly byste skákat radostí,“ prohlásil Jožka, ve tváři se mu nepohnul ani sval. „Vzpamatuj se, nechci slyšet žádné odmlouvání.“

„Žádné odmlouvání,“ posmívala se Mira. „Myslíš si snad, že o mně můžeš rozhodovat jen proto, že ses stal madrichem*? Nic si nenamlouvej!“

Sevřela ruce v pěst a zdvihla je k prsům, jako by se na bratra chtěla vrhnout. I ostatní dívky se zamračily a hlasitě protestovaly, dokonce i Esterka, ta malá šedivá myška z Drážďan, co jinak neotevřela pusu. Hannelore byla zticha, ačkoliv ani ona na Dánsko nikdy nepomyslela, pokaždé jen na Palestinu, kam se její velká sestra Helena vystěhovala už před třemi lety. Co si počne v Dánsku?

Jožka náhle vůbec nevypadal krásně. Tvář mu potemněla hněvem, ústa se zkřivila a přes nos se mu táhla ošklivá svislá vráska. Zle na ně vyjel: „Měly byste být blažené, že se dostanete z téhle zatracené země! Jste vyvolené, děti Štěstěny.“

„Já ale chci do Palestiny,“ odsekla Mira vztekla. Ostatní jí daly za pravdu a napřímily se, jen Berlíňanka s copem přikývla, jako by jí bylo všechno jasné.

„Uděláš, co se ti řekne,“ sjel Jožka sestru ještě pořád s tím novým, potemnělým obličejem. „Pojedeš do Dánska, a kdybych tě měl na nádraží dokopat osobně.“

Mira stiskla rty a mlčela, ale bylo na ní vidět, že poslechla jen s nevolí.

„Sbalte si batohy a pospěšte si, ať stihnete odpolední vlak z Trebbinu do Berlína a připoj do Lipska, Drážďan a Budyšina. Už jsem v kuchyni požádal, ať vám dají na cestu něco k jídlu. Tak běžte, běžte.“ A trochu tišeji dodal: „Přeju vám hodně štěstí.“

*Ukázku z knihy Mirjam Pressler „Ein Buch für Hanna“ (str. 7-21) přeložila Hana Linhartová. Překlad vznikl v rámci projektu Goethe-Institutu **Pěkně od začátku**.*

© 2011 Beltz & Goldberg Weinheim/Basel. Veškerá práva vyhrazena.

<http://www.goethe.de/cesko/pekneodzacatku>

Hannelore na něj hleděla s úžasem. Najednou zas vypadal krásně. Krásně a smutně.

Když přijely do Lipska, byla už skoro tma. Mira a Ráchel Hanneloru doprovodily domů. „Přece tu malou nemůžeme nechat, aby tu běhala v noci samotná,“ řekla Mira. Šly Příčnou ulicí a zabočily do Drážďanské. Za chvíli došly do čtvrti s vysokými temnými činžáky, v zadním traktu jednoho z nich Hannelore bydlela. Pouliční lucerny sice svítily, ale stály tak daleko od sebe, že z jejich světla zbyly jen bledé, rozmazané skvrny na dlažbě. Hannelore se celou cestu bála, že ji dívky budou chtít předat matce osobně, a horečně hledala výmluvu, jak tomu zabránit. Pak by totiž viděly ten malý stísněný byt, jen kuchyň a ložnici, záchod v mezipatře. Mira, jejíž otec obchodoval s kožešinami, a Ráchel, dcera očního lékaře, bydlely ve čtvrti Waldstraßen, kde stály domy s nádhernými fasádami a velkými byty se štukováním.

Ale když došly k domu a zastavily se před průchodem k zadnímu traktu, ukázalo se, že se obávala zbytečně. „Měj se dobře, Panenko,“ řekla Mira. „Brzo se uvidíme. A nezapomeň se namazat.“ Vjela Hannelore do vlasů a pak se s Ráchel rozběhly zpátky, tak rychle, až se jim batohy na zádech natřásaly.

Hannelore stoupala do čtvrtého patra po tmavém schodišti osvětleném jen jedinou žárovkou. Jako vždy to tu páchlo zelím a mokrým prádlem, vlhkostí, prachem a plísní.

Matka už byla informovaná, zastavil se za ní někdo z Ha-Bonim* a pověděl jí co a jak. Oči měla zarudlé, okraje víček bez řas napuchlé. Hannelore se zeptala, jestli ji zase trápí zánět spojivek z celodenního záplatování, spravování a šití, anebo jestli plakala zármutkem nad tím, že i její druhá dcera záhy opustí Německo.

Na židli leželo dokonale složené prádlo, které matka pro zákaznice už vyspravila, druhá hromádka byla na stole a na šicím stroji u okna, Hannelore spatřila závěsy z něžně květovaného nadýchaného mušelínu. Přistoupila blíž a dotkla se látky, byla ještě jemnější než vypadala. Dřív než ji matka mohla napomenout, ať ji neušpiní, odtáhla prsty. „Pro koho?“ zeptala se.

Matka zrovna postavila hrnec na plynový sporák a otočila se k ní. „Pro paní doktor Sedlitzovou, do zítřka to musí být hotové.“

Celá kuchyň se za chvíli rozvoněla bramboračkou. Matka nalila kouřící polévku do talíře a postavila ho na stůl. „Nech si chutnat, holčičko,“ řekla. „Já už jsem jedla.“

Hannelore vzala ze šuplíku lžici a matka se posadila k šicímu stroji. Šila mlčky a Hannelore mlčky jedla. Teprve teď, po mnoha týdnech

*Ukázku z knihy Mirjam Pressler „Ein Buch für Hanna“ (str. 7-21) přeložila Hana Linhartová. Překlad vznikl v rámci projektu Goethe-Institutu **Pěkně od začátku**.*

© 2011 Beltz & Goldberg Weinheim/Basel. Veškerá práva vyhrazena.

<http://www.goethe.de/cesko/pekneodzacatku>

v Ahrensdorfu ve společnosti svých vrstevníků, kteří dokonce i při jídle mluvili nahlas, hlasitě se smáli a diskutovali, si najednou uvědomila, jaké je u nich doma ticho. Matka toho moc nenamluvila, šetřila dokonce i slovy, jako by se obávala, že zbytečně promarní i jejich malou zásobu.

Hannelore po sobě umyla talíř a lžíci pod vodovodním kohoutkem. Tvář a paže ji pálily, kůže byla napjatá a svědila. „Půjdu si lehnout,“ řekla.

„Jen běž, a dobře se vyspi,“ řekla matka skloněná nad mušelínem.

Hannelore se v ložnici svlékla, krémem z nočního stolku si ještě namazala tvář, ruce a začervenale nártý. Pak zhasla světlo, oblékla si čerstvě vypranou noční košili, kterou jí matka připravila, a vklouzla na levou stranu manželské postele, v níž ještě před třemi lety, než Helena odjela s mládežnickou skupinou do Palestiny, spávaly ve třech. Byla skoro tma, jen zpod dveří dovnitř pronikal ostrý pruh světla z kuchyně a mizel v temnotě.

Dánsko, pomyslela si a pokoušela se rozpomenout, co se ve škole o té zemi učili. Ale kromě moře, ostrovů a Kodaně ji nic nenapadlo. A přirozeně Belt, který znala z Písně o Německu: *Od Beltu až po Adiži, od Memelu k Maase, Německo po celém světě nejvýš vypíná se.* Pak si uvědomila, že Dán byl Hans Christian Andersen, v Dánsku napsal všechny ty překrásné pohádky, které tolik milovala. A pak ji napadlo, že uvidí moře, ještě nikdy ho neviděla, znala ho jen z knížek. *Daleko na širém moři je voda tak modrá jako lístečky nejkrásnější chrpy a tak jasná jako nejčistší sklo. Ale je velmi hluboká. Žádné kotevní lano by nedosáhlo ke dnu.* Zavřela oči a uviděla před sebou pohlednici, kterou Helena poslala tenkrát, cestou do Palestiny, a která teď visela na stěně vedle šicího stroje. Vpředu palmy, za nimi modré moře, modré opravdu jako nejkrásnější chrpa, a na obzoru vycházející slunce, zbarvilo nebe dočervena. Jen ty palmy v Dánsku určitě nebudou, Dánsko leží ještě severněji než Lipsko.

Otevřenými dveřmi slyšela vytrvalé rachocení šicího stroje, pokaždé na chvíli ustalo, to když matka látku natočila jiným směrem. Hannelore znala ten zvuk stejně důvěrně jako údery hodin z blízké kostelní věže a jako matčin dech, když ležela v posteli vedle ní. A ačkoliv ji jednotvárné drkotání jindy uspávalo a ačkoliv byla pořádně unavená, toho večera se jí nedařilo usnout. Možná to bylo rudými tvářemi, protože když se krém vsákl, začaly zas pálit. Každopádně byla vzhůru a slyšela, jak šla matka naposledy na toaletu, než zavřela dveře do kuchyně, zhasla světlo, svlékla se a potmě vešla do ložnice. Postel zapraskala a deka zašustila, když si lehala na pravou stranu. Hodiny na věži odbily jedenáct.

„Dobře se vyspi, mami,“ řekla Hannelore.

Ukázku z knihy Mirjam Pressler „Ein Buch für Hanna“ (str. 7-21) přeložila Hana Linhartová. Překlad vznikl v rámci projektu Goethe-Institutu **Pěkně od začátku**.

© 2011 Beltz & Goldberg Weinheim/Basel. Veškerá práva vyhrazena.

<http://www.goethe.de/cesko/pekneodzacatku>

Matka dlouho mlčela, ale pak vydechla. „Nikdy jsem vás neměla nechat chodit do Bundu, Helenu a tebe. Teď mi sionisté vezmou i druhou dceru.“ Hannelore zaslechla v jejím hlase zoufalství. „Mám zůstat?“ polekala se. „Nemůžou mě nutit. Pověz, mám zůstat u tebe?“

Chvíli bylo ticho, pak se ozval matčin hlas, zaznívaly v něm slzy: „Ne, ne, jen jed'. Helena taky psala, že mám hledět, abych tě dostala z Německa ven. Kdo ví, co všechno nás ještě s tímhle Hitlerem a lidmi kolem něj čeká. Já jsem jen chudá ženská, já tě ochránit nedokážu. Určitě jed', rozumíš? A teď dobrou noc, holčičko, už je pozdě, musíme spát.“

Matka se k ní otočila zády a už nic neřekla. Ale její dech byl nepravidelný a mělký, jako by se pokoušela potlačit pláč. Hannelore zavřela oči a pomyslela si: Uvidím moře. A Dánsko, zemi pohádek. A ještě ji napadlo: Třeba jsem právě já to ošklivé káčátko, které v Dánsku vyrostle v labuť. Musela se při tom pomyšlení usmát. Byla ráda, že matka její úsměv nevidí.

V pokoji byla ještě pořád tma a i přes otevřené okno stále cítila vůni bramboračky.

hachšara /hebr./: doslova *otužování*, systematická příprava mladých Židů na přistěhování do Palestiny; mladí lidé se vzdělávali v zemědělství a dalších řemeslech. Tábory organizovaly sionistické organizace.

madrich: vedoucí skupiny mládeže

Erec Jisrael /hebr./: země izraelská

Ha-Bonim: židovský svaz mládeže v Německu zaměřený na vystěhování do Palestiny

Bund: Sdružení židovských sionistických mládežnických organizací v Německu ve 30. letech.

Sionisté: Sionismus vznikl koncem 19. století jako hnutí usilující o založení židovského státu v Palestině.

Píseň Němců: úryvek 1. sloky německé státní hymny (tato sloka byla po 2. sv. válce zakázána), přeložil Pavel Oliva

Úryvek z pohádky **Mořská ženka** H. Ch. Andersena cituji dle: H. Ch. A., Pohádky, přeložil Gustav Pallas, SNDK, Praha 1963, s. 172

*Ukázku z knihy Mirjam Pressler „Ein Buch für Hanna“ (str. 7-21) přeložila Hana Linhartová. Překlad vznikl v rámci projektu Goethe-Institutu **Pěkně od začátku**.*

© 2011 Beltz & Goldberg Weinheim/Basel. Veškerá práva vyhrazena.

<http://www.goethe.de/cesko/pekneodzacatku>